

Egy nyomda születése – Száz éve alapították a Pénzjegynyomdát

MÁSODIK RÉSZ

Párdy Tamás

Az előző részben a Magyar Pénzjegynyomda Részvénytársaság megalapítását megelőző döntések politikai és gazdasági hátterét tekintettük át, valamint azt az utat, amely a külföldi bankjegygyártástól a hazai előállítás igényének megfogalmazásáig vezetett. A folyamat azonban a határozatok megszületésével nem zárult le. A második részben a hangsúly a megvalósításon van: azon a rövid, ám annál intenzívebb időszakon, amelynek során a tervek kézzelfogható valósággá váltak, és a Markó utcában megszületett a magyar bankjegygyártás új központja.

A nyomda épületét Korb Flóris (1860–1930) műegyetemi tanár, építész tervezte a svájci minta alapján. A zürichi és a budapesti épület stílusában, építészeti megoldásaiban hasonlítanak egymásra – egyébként e hasonlóság tetten érhető több, az idő tájt épült pénzjegynyomda esetében is. Korb Flóris több ikonikus épületet tervezett, illetve vett részt a tervezésben, mint pl. a New York-palota, a Klotild paloták, a Légrády testvérek palotája (mai Eiffel Palace – korábban Zrínyi Nyomda), a Zeneakadémia, több bérház, kórházak, iskolák – hosszan lehetne sorolni.

A beépítetlen ingatlant 1923 márciusában megvette a részvénytársaság. Az építkezés hamarosan elkezdődött. Kezdetben akadtak nehézségek, mert a feltöltött talaj, a régi Duna-meder nem bizonyult megbízható alapnak. Mintegy nyolc és fél méter mélyre ástak le a járda szintjétől, amíg az épület számára szilárd alapot találtak. Ebbe a hatalmas ürbe nagy tömeg betont dolgoztak bele, hogy az alap teherbíró képességét fokozzák. Az év végére már tető alá került az épület, és megkezdték a belső válaszfalak építését.

Az építkezésről egy rövid cikk a *Nyírvidék* 1923. szeptember 21-i számában:

A Pénzjegynyomda épülete az irodaépület helyén állt a rózsakerttel

„Felépitik a magyar bankóprés palotáját.

Budapest, szept. 20. Saját tudósítónktól.

A svájci Orell Füssli céggel társas viszonyban a magyar kormány megalakította a Magyar Pénzjegynyomda vállalatot, amelynek francia renaissance stílusban építendő palotáját Korb Flóris műegyetemi tanár tervezi. A palota építését 1924. augusztus 1-ére be kell fejezni. A pénzügyi kormány...mindent megtesz, hogy a felépítés elé semmiféle akadály ne gördüljön.”

Mindeközben 1923 nyarára elkezdődött a m. kir. Államnyomda által átengedett helyiségekben történő gyártásra való berendezkedés is, az első megérkezett gépeket üzembe helyezték, az első két réznyomó gépet is felszerelték. Az év végére forgalomba kerültek az első hazai gyártású 100 koronások, amik – mondhatnám szokás szerint – annak ellenére, hogy pusztán csak az impresszumában különböztek a korábbi, Orell Füssli által gyártott államjegyektől, nem arattak osztatlan elismerést bizonyos körökben. Persze a kritika alapvetően a meglódult inflációt éri. Így ír erről a *Vásárhelyi reggeli újság* 1923. 12. 14-én:

A Pénzjegynyomda épülete

„Megjelentek az új százkoronások

Vásárhelyre is eljutottak az új százkoronások; egyelőre még csak nézegetik azokat az emberek, mint újdonságot, hogy azután ne legyen annyi becse se, mint a régi Jancsi bankónak...

Az új pénz alig nagyobb, mint a divatból kiment egykoronás és nevezetessége, hogy már honi gyártmány. Nem a svájci Orell és Füssli cég szignatúrája díszíti, hanem ez a nyomdajelzés: »Magyar Pénzjegynyomda Rt. Budapest.« Sem sorszámot, sem sorozatszámot nem nyomtak rá. Ugyan minek is, kinek jutna eszébe hamisítani, amikor testvérbátyjának, az ezerkoronásnak vásárló értéke pontos statisztika szerint alig 18 fillér, tehát egy új százkoronásért alig lehet annyit vásárolni, mint régen 2 fillérért. Egy doboz gyufát semmiesetre se adnak.”

A gyártás 1923-ban már komoly ütemben folyt. Az év összefoglalóját és mérlegét olvashatjuk a Nagy Magyar Compass 49. évfolyamában:

„**3633. Magyar pénzjegynyomda részvénytársaság.** – *Ungarische Geldzeichen Druckerei Aktiengesellschaft.* – (1922–.) – **Budapest.**

– V., Markó-utca 13/15. – Tlf.; 27–51. – Táv.-cz.: Bankpress. – Pstkp. ch.-sz. : 10,476. – Tárgya:

államjegyek, bankjegyek, pénz- és értékjegyek előállítására. – A Magyar kormány és az Art. Institut Orell Füssli (Zürich) alapítása. – **Alaptőke:** **220.000,000 K** – bemutatóra szóló **22,000** drb **10,000 K**-ás részvényben. – (Alakult 220.000,000 K-val. 1923 júliusban elhatározta 22,000 drb új részvény kibocsátását, melyből 11,220 darabot az államkincstár vett át, a többi kibocsátására nézve még nincs döntés.) — Osztalék 1923-ra K: 7,250. – A nyomda 1923-ban a kisalaku 1,000 és 100 K-ás bankjegyek és az 500,000 K-ás és 1.000,000 K-ás bankjegyek gyártását kezdte meg és 1923 végéig 24.000,000 drb 1,000 K-ás és 3.575,000 drb 100 K-ást szállított. – **Igazgatóság:** dr. Szalay László (alelnök), Dréhr János, Fejér Vilmos, Róbert Emil, dr. Fattinger Sándor, Guhl Oszkár, Antal László, dr. Karrer Viktor, Kienast Ferencz, ifj. dr. Márffy Albin, dr. Lázár Andor. **Fel- ügyelő-bizottság:** Komarniczki Gyula, Lehoczky Ferencz, Farkas Géza, dr. Lázár Ferencz, Szalay Ferencz. **Vezérigazgató:** ifj. dr. Márffy Albin. **Czégvezetőtitkár:** Dömötör Géza. **Műszaki igazgató:** Groszmann Pál. **Főkönyvelő:** Ács K. – A céget jegyzi: két igazgatósági tag, vagy egy, egy czégvezetővel. – Alapsz.: 1922 december 12. – Közi.: hiv. lap. – Közgy.: 1924 június 16.

<i>Vagyon – Activa:</i>	korona	<i>Teher – Passiva</i>	korona
Pénztár – Kassa	4 787 231	Részvénytőke – Aktienkapital	220 000 000
Ingatlan – Immobilien	2 428 532 434	Értékcsökkenési tartalék – Wertverminderungsreserve	131 473 593
Gépek – Maschinen	650 297 290	Hitelezők – Kreditoren	4 838 827 899
Berendezés– Einrichtung	98 377 277	Nyereség – Gewinn	363 196 564
Adósok – Debitoren	2 371 503 824		
	5 553 498 056		5 553 498 056

MÉRLEG. – 1923. december 31-én. – **BILANZ.** Nyereség- és veszteségszámla 1923-ban.

Kiadások:

Üzemi és vezetési költség K: 813 437 486. –

Kamatok K: 135 391 003. –

Leírások K: 131 473 592. –

Nyereség K: 363 196 564. –

Összesen K: 1 443 498 645. –

Bevételek:

Üzemi bevételei K: 1 443 498 645. –

Összesen K: 1 443 498 645.

A nyereségből:

tartalékalapra K: 36 320 000;

nyugdíjalapra K: 125 000 000;

osztalékra K: 139 500 000;

nyereségátvitel K: 42 376 564.”

A nyomda épülete igen jó tempóban épült – erről a korabeli lapok is beszámoltak:

„A félmillió bankjegyet januárban kezdik nyomni

Májusban készül el a pénzjegynyomda

...Az új bankjegynyomda külső falai és tetőzete már elkészült. A munkások jelenleg a belső válaszfalak felépítésén dolgoznak.

A bankjegynyomda épülete négy emeletes. Az alsó pincében helyezik el a központi fűtés kazánjait, a felső pincében lesz az, akkumulátor-telep, a transzformátor-telep, a litográforkaktár, s a pénzégető kemence, amelyben a használt és rosszul sikerült államjegyeket fogják megsemmisíteni. A földszinten lesz a papír- raktár, a teherautó-garázs, a személyzet öltözője, s az. épület felügyeletére kirendelt őrszemélyzet helyisége.

Az első emeleten rendezik be a tipográfiai üzemet. Ugyancsak ezen az emeleten lesz, a könyomda, kéziszajtó és két páncélkamra. Ezekben a kamrákban őrizik majd a félig- és teljesen kész államjegyeket. Tűz és betörés ellen a legmodernebb

védőberendezéssel védik a kamrákat. Mindkét kamrát kétezer 15 centiméter vastag csavart acélrudakból és betonból készült fallal burkolják Ezen az emeleten lesz az ülésterem is, az igazgatósági szoba és még néhány irodahelyiség.

Az épület második emeletére kerül a vágóterem, a szortirozócsoport, a kőcsiszoló műhely, a litográf terem, a rajzolók terme, több lakás és megint két kisebb páncélszoba. A harmadik emeleten rendezik be a kísérleti termet, a laboratóriumokat, a galvanoplasztikát, a szárítót és a réznyomdát. Ezen az emeleten is lesznek lakások. A legfelső emeletre a fényképész műtermek, sötétkamrák, vegyszerkamra és raktárak kerülnek.

A munkálat vezetője Dudás Kálmán építész, aki Korb Flórisnak 21 éven át munkatársa.

Az építkezés befejezéséről a következőt mondta munkatársunknak:

– A pénzjegynyomda épületének munkája már meglehetősen előrehaladt, úgy, hogy tavaszra be is fejezzük az egész épületet. Ha a mostani hideg nem lesz nagyon tartós, a pénzjegynyomda a jövő év májusára teljesen elkészül.” – írja az *Új Nemzedék* 1924. január 1-én.

Nyárra el is készül az épület, folyik a berendezése, sorra érkeznek és állítják fel a különféle gépeket. Eközben 1924. április 26-án megalakul a Magyar Nemzeti Bank is. A *8 órai újság* augusztus 10-én így ír erről:

„**Látogatás a milliárdok műhelyében**

Őszre üzembe helyezik az új magyar pénzjegynyomdát. – 24 hatalmas gép vár üzembehelyezésre. – Egy óra alatt 1000 bankjegyet állít elő egy-egy pénzjegynyomó gép.

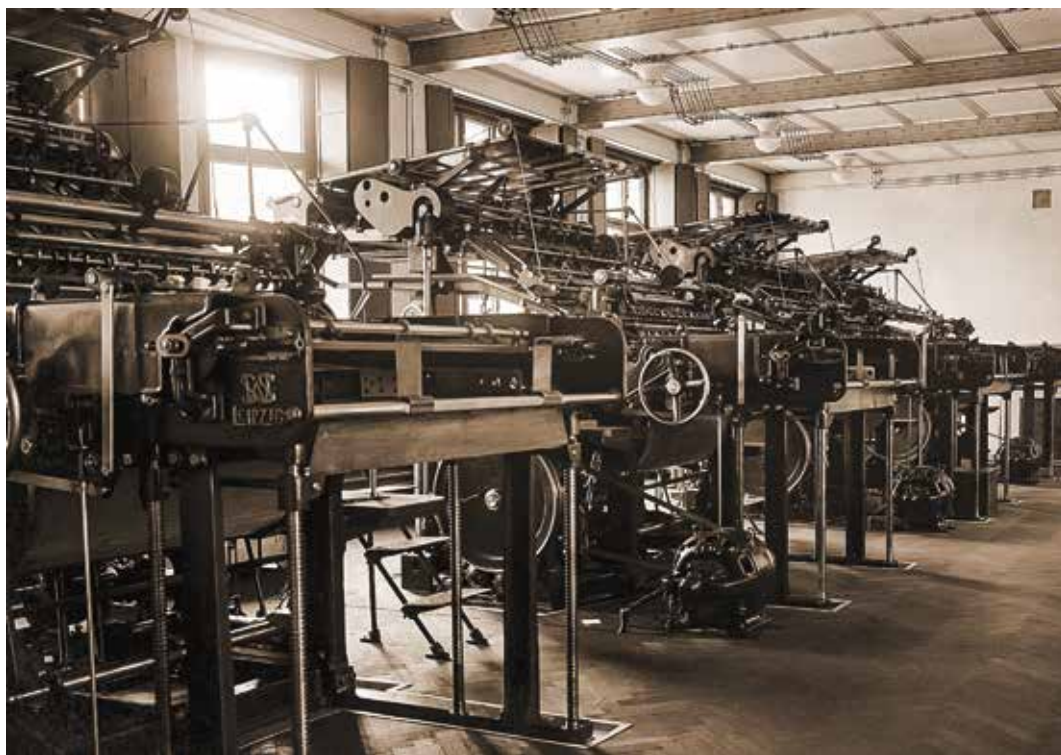
Az állami pénzgazdálkodás függetlenségével, a Magyar Nemzeti Bank felállításával megterem-

tették a fedezet magyar bankjegyet, amelynek értékét a Magyar Nemzeti Bank presztízse támasztja alá. Az önálló Magyar Jegybank felállításáig csak fedezet nélküli államjegyeket bocsátott ki a magyar állam, amelyeknek előállítását egy külföldi cégre, az Orell-Füssli svájci nyomdára bízta. ... Az építkezések rövidesen megkezdődtek a Szalay utcában, a Haditermény hatalmas palotája mögött levő telket vásárolták meg a magyar pénzjegynyomda számára s az építkezéseket nemsokára meg is kezdték. Serényen és nagy lendülettel folytak az építkezési munkálatok, már a nyár elejére magával az építkezéssel el is készültek. A magyar pénzjegynyomda palotája tehát most már készen áll, csak a berendezése folyik még....

...Megtekintettük a nyomdaépületet. Impozáns háromemeletes palota az új magyar pénzjegynyomda. Két oldalfrontján négy emelet van rajta. Az első és a második emeleten hatalmas, nagy, világos termekben állítják fel a pénzjegynyomó gépeket. Egy-egy terem körülbelül 30–40 méter hosszú és 8–10 nagy dupla ablak van mindegyikén. Itt dolgoznak pénzjegynyomó gépóriások felállításán. A gépek jórészt ugyanis alkatrészei-

re bontva fűrészporos, gondosan becsomagolt ládákból szállították ide és helyezték el a pénzjegynyomda udvarán. Innen húzzák fel a nagy vasalkatrészeket csigák segítségével az emeletekre. A gépeket Németországból hozatták és az alkatrészekből való összeállítását a német gyár által ideküldött négy szakmunkás vezetésével végzik. Serényen folyik a munka, amikor megtekintjük a nagy termeket, de ugyancsak hosszú időbe kerül, amíg egy-egy gépmonstrumot összeállítanak. Az egyik gépóriás összeállítása például nem kevesebb ideig, mint egy hónapig tartott.

Ezt a gépet 12 000-nél több különböző alkatrészből, a hengerek, kerekék, csavarok tömegéből kellett újra megkonstruálni. Elképzelhető tehát, hogy a 12 000 alkatrész összeállítása hosszú időbe kerül. Hogy mekkora egy-egy gép, legjobban szemlélteti az, hogy a 40 méter hosszú teremben mindössze 8 fér el belőlük. Összesen 24 gépet állítanak fel. A sok milliárd értékű gépkolosszusokon kívül meg számos apró dinamó és kisebb masina egészíti ki a pénzjegynyomda felszerelését. Négy hatalmas rotációs gépe is van a pénzjegynyomdának. A nyomdában nemcsak bankjegyeket fog-

Egyszínnyomó ofszetgép

nak előállítani, hanem itt készülnek majd a Nemzeti Banknak es magának a nyomdának különféle nyomtatványai is.

A hatalmas gépek hatalmas teljesítő képességgel is dolgoznak, egy-egy pénzjegynyomó gépen egy óra alatt körülbelül 1000–1200 darab bankjegy is elkészül. A legkisebb teljesítő képesség pedig egy óra alatt 700–800 darab bankjegyre rúg. A produkció eredménye természetesen a papiros minőségétől, a gépet kezelő munkás szakértelmétől függ legelsőbbben.

Egy-egy gépmonstrumon tehát egy óra alatt ezer darab milliós bankjegyet: egy milliárd koronát is el lehet készíteni...”

A 8 órai újság riportere Récsei Ödön tollából 1924. december 31-én egy hosszabb cikkben foglalja össze a Pénzjegynyomda megalakulását, az építkezést és a nyomdát. Néhány részlet a cikkből:

„Már dolgoznak az új magyar pénzjegynyomdában

Február elsejétől már teljes üzemmel megindul a munka. – Fél-millió svájci frank alaptőkével alakult

meg a pénzjegynyomda. – 200 munkással és a leg-tökéletesebb gépekkel kezdenek munkához

Látogatás a milliárdok műhelyében.

A Markó-utca 13. szám alatt – a Lipótváros hatalmas beépítetlen telkeinek kellős közepén – újonnan épült fehér háromemeletes épület áll. Homlokzata-tán a főbejárat fölött aranyos belükkal ezeket olvassuk: **MAGYAR PÉNZJEGYNYOMDA RÉSZVÉNY-TÁRSASÁG**

Benn az épületben még dolgoznak, az udvaron, a folyosókon mindenütt a munka zaja hallatszik. A fehérre lakkozott szárnyas ajtók mögött, is folyik már a munka: a vezető tisztviselők itt vannak már hetek óta., noha még az épület nem is készült el teljesen.

Miért volt szükség magyar pénzjegynyomdára?

A pénzjegynyomda Markó-utcai háromemeletes épülete Magyarország függetlenségének egyik szimbóluma: az állampénzügyi függetlenségünket szimbolizálja. Az önálló pénzkibocsátást jelenti...
...Közel két esztendeig Svájcban készültek tehát a magyar államjegyek és vasúton szállították vagonszámra haza Svájból, így volt ez egészen

Litográfiai gépterem

Réznyomó gépterem

1922-ig, amikor is felmerült a magyar pénzjegynyomda megteremtésének gondolata. A külföldön való pénzgyártás ugyanis egyrészt horribilis költségekkel járt, másrészt pedig a szállítások körül állandó nehézségek mutatkoznak. Megtörtént például az az eset, hogy amikor Ausztria és a kisantant államai bojkottot rendeztek ellenünk, éppen útnak indítottak Svájcból egy hatalmas pénzszállítmányt. A pénz már úton volt, amikor a bojkottot kimondották és heteken keresztül vesztgelt a magyar pénzszállítmány különböző pályaudvaron, míg végre nagy nehezen, kerülő úton hazaérkezhetett...

A pénzjegynyomda épületében.

Az új magyar pénzjegynyomda technikai berendezése elkápráztató látványt nyújt. A modern nyomdaipar legtekélyesebb és legértékesebb alkotásai foglalnak helyet az új magyar pénzjegynyomdában, Minden gépe, minden szerszáma a leghasznosabb és legújyszerűbb.

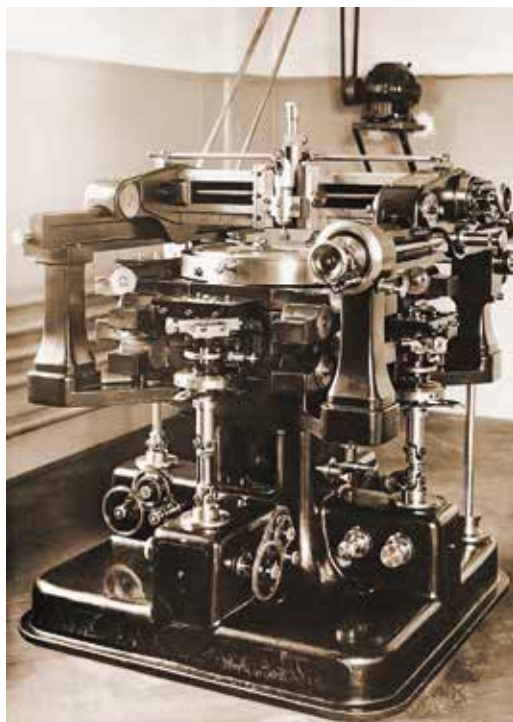
Az egész épület két részre oszlik. A Markó-utcai főbejáratától balra húzódó épületrészben irodák és lakások vannak. Az első emelet 12 szobájában

dolgoznak a tisztviselők. Egészséges, száraz és feltűnően világos minden helyiség. A második emeleten hat lakás van. A harmadik emeleten is lakások vannak. A tisztviselők és a munkások egy része ugyanis benn lakik az épületben, mert a szigorú ellenőrzés kívánja ezt. A baloldali épületrész szinte teljesen el van vágva a jobb oldaltól. Az emeletről nem is lehet átjutni a munkatérbe, csupán a vezérigazgató és a műszaki igazgató lakásának folyosója előtt lévő falban vágta ajtót. A többi lakások és az irodák folyosóit az egész épületen végig húzódó fal választja el a nyomdaüzemtől.

A nyomdaüzemben jobboldalról van a feljáró. Az első emeleten a litografáló gépek jórésze van elhelyezve. Minden egyes terem belső ajtaját tűzálló lemez takarja és minden egyes ajtó Wertheim-zárral csukódik. Ugyancsak itt vannak elhelyezve a munkások és munkásnők ruhatárai és fürdői is. Egy hosszú terem a ruhatár, benne már készen vannak a ruhaneműk elhelyezésére szolgáló fiúlkák, mielőtt ugyanis a munkásság az üzembe lép és miután az üzemből távozik, ruhát kell változtatnia.

Fenn a második emeleten az Offsetgépek vannak elhelyezve. Négy hatalmas, gyönyörű gép áll a teremben, villamos hajtja mindegyiket. A harmadik emeleten Guilloche-gép van elhelyezve, amely a díszítéseiket rajzolja meg a pénzjegyen, mellette egy gép, mely csupán arra szolgál, hogy a pénzjegyen körülhúzódnó vonaldíszeket rajzolja. A pénzen látható csaknem minden egyes dísz minden egyes szó és szám lenyomására külön gép szolgál. A negyedik emeleten a galvanizáló termek és a litografáló terem van elhelyezve.

A harmadik emelet baloldalán pedig a pénzjegynyomda legjobban őrzött termei: a trezortermek vannak elhelyezve, ahol az elkészült milliárdokat fogják őrizni. Körülbelül négy méter hosszú és három méter széles egy-egy terem. Az ablakokon vasspaletta van. az ajtóval szemben levő vasspalettán pedig egy nagy tükör. Az ajtón figyelőlyukat vájtak, amely pontosan szemben van a tükörrel. A tükör pedig úgy van elhelyezve, hogy ha belenézünk, az egész szobát látjuk. A trezortermek felügyeletével megbízott őrnek tehát csak a figyelőlyukon kell átnéznie és mindent lát a trezorteremben. Az ajtó állandóan le van zárva és azt az őr sem nyithatja ki. Az őrnek csupán a figyelőlyukba kell óránként betekintenie.

Egy Guilloche-gép

Síkagyas réznyomó gép

Ami egyébként az egész üzem ellenőrzését illeti, ez meglepően egyszerű. Minden munkavezető minden reggel megfelelő mennyiségű papírt kap pénznyomtatásra. Pontosan ki van számítva, hogy a rendelkezésére bocsátott papirosmennyiségből hány darab pénznek kell készülnie. A munkavezetőnek tehát vagy a megfelelő mennyiségű pénzt kell átszolgáltatni esténként, vagy pedig a megmaradt papírt, amelyet nem használtak fel a pénzjegyek nyomására. Itt nem lehet sem tévedni, sem szélhámoskodni: milliméter pontossággal kell elszámolni minden darab papírral.

Grossmann Pál

A pénznyomda termei már fel vannak szerelve, most már csak a gépeket tisztítják. Összesen körülbelül kétszáz munkás fog dolgozni a pénzjegynyomdában, amely február 1-én már teljes üzemben lesz. Február elsejétől tehát már nem Zürichben, hanem a Markó-utcában készül az új magyar pénz.”

1925. márciusában a *Pesti Napló* újságírója is bejut az épületbe, és Grossmann Pállal, a nyomda műszaki igazgatójával készít riportot:

„A bankjegynyomó gépek között (...)

Ezt a szép szál német embert, kis kecskeszakállal és nagy csíptetőjével, Paul Grossmannak hívják s ő az új magyar bankjegynyomda műszaki igazgatója. Ő készítené a magyar bankjegyeket, ha szabadna, de e pillanatban nem szabad, mert a pénzügyi politika tiltja az inflációt. A rendkívül szeretetreméltó Márffy Albin, a bankjegynyomda vezérigazgatójának protekciójából jutok hozzá s neki köszönhetem, hogy a munkával agyonterhelt Grossmann az egész épületben végigkálauzol.

A germán ember hallatlan kötelességtudásának és munkabírásának típusa az új magyar bankjegynyomda igazgatója, aki tizennégyéves kora óta mindig ezzel a szakmával foglalkozik. Életéből öt évet Münchenben, húszat Lipcsében töltött s innen hívták meg a magyar intézet élére. Mindig bankjegyeket gyártott a legkülönbözőbb államoknak. Ő készítette az új bolgár és dán pénzt, s tavaly Kína egész pénzkészletét ő rajzolta és nyomatta Münchenben. Meg is mutatott néhány példányt, de kóstolót, fájdalom, nem kaptam, mert a kínai pénz

nagy érték. Ugyancsak ő gyártotta azt a hallatlanul sok milliót, milliárdot és billiót, amit tavaly Németország forgalomba hozott.

– Ez nehéz munka volt, – mondja tréfásan. – Nem is tudom, honnan szereztük a sok papirost. Annyi bizonyos, hogy a gépek, hónapokon keresztül, éjjel-nappal, felváltott személyzettel futottak, de a pénz akkor sem volt elég. Most már, hála istennek apad az árvíz.

Megmutatja a híres Orell és Füssli-gépeket, melyeken azelőtt a magyar papírpénzt nyomták, s melyek most békés nyugalommal pihennek. Hogy meddig, azt ő nem tudja.

– Ha kell, akár rögtön megindíthatom a gépet, s úgy ömlenek a milliók, mint a búza, a gőzcséplőből. De most nyugalomban vannak a gépecskék. Én, a magam részéről, helyesebbnek tartanám, ha minél nagyobb volna a pénzforgalom, mert az az elvem, ha mindenkinek van pénze, akkor az államnak is van, Grossmann úr tehát – ellentétben Teleszky Jánossal – az infláció híve, ami, mesterségét tekintve, nem is csoda.

Elmondja, hogy a pénzhamisítás minden állam bankjegyénél lehetséges, csak kellő felszerelés és kellő technikai felkészültség kell hozzá. Nem igaz, mintha ez olyan nehéz dolog volna, hiába a papír, a selyemszálak és egyéb óvószerek. Talán egyetlen bankjegy volt eddig a világon, amit nem lehetett utánozni: a régi, cári papírrubel. Ezt csak direkt e célra konstruált, nagyon bonyodalmas gépekkel lehetett nyomni, melyek olyan drágák voltak, hogy a hamisítók nem fizethették meg őket. És a gépek különben is a legszigorúbb kontroll alatt állottak.

A pénz artisztikus szépsége? Ez sokkal kevésbé fontos, mint a törekvés, hogy az utánzást lehetetlenné tegyék. A magyar pénzek külseje, ahhoz képest, hogy nagyon gyorsan készültek, egészen elfogadható, de természetesen nem konkurálhat tökéletességben a lassabb tempóban dolgozó pénznyomó-intézetek termékeivel. Artisztikus szépség csak egy-egy arckép vagy egy-egy tájkép lehet, de a modern tájkép már rossz hat. A legszebb bankjegy, Grossmann úr nézete szerint, Cseh-Szlovákiáé, mely tudvalevőleg Amerikában gyártotta a pénzkészletét Ezt ő különbnek tartja a dollárnál, a fontnál és a francia franknál is. Az ide-

ális pénzjegyek különben az, melynek hamis voltát nem nagyítóüveggel, hanem pusztán szemmel is észreveszi rögtön minden laikus.

A pénzjegynyomda különben most nem bankjegyeket nyom, hanem a Magyar Nemzeti Bank részvényeit és szelvényeit készíti. Egyetlen öreg rajzoló találtam, aki a százaranykoronás részvényeken dolgozik, olyan finomsággal és igyekezettel, mint a régi barátok, akik a pergamenteket festették. Aprólékos és fárasztó munkával rajzolja a két nőalakot, de Grossmann úr kivézi kezéből a tollat s maga korrigál egyet-mást a képeken. Csodálatos kezűgyűsséggel javít egy-egy hibát, melyet mi laikusok a legerősebb mikroszkópum alatt sem vennénk észre. Ugyanígy szakember a cinkográfia, a fényképezés terén, sőt, az e célra berendezett műhelyekben, minden bútort is itt készíttet, az ő utasításai alapján. Sőt az asztalosműhelyeket is az ő tervei szerint készítették, mert az az ambíciója, hogy minden bútort házilag készíttessen. Ő, aki a hajszálfinom, gyönyörű, kínai bankjegyeket rajzolta, szakavatott tanácsokat ad az asztalosoknak s személyesen ügyel fel, hogy az udvart rendesen seperjék. Hétkor itt van és este

tízkor megy haza. A technikai tudományok enciklopédiája ez a komoly, szorgalmas és művészi érzékű német ember, aki folyton azt hangoztatja, hogy mindent ugyan jól el kell végezni, de végeredményében nem ez a fontos, hanem az, hogy minden ember boldog legyen. Der Mensch! – mondja átszellemülten. – Nem csoda, ha mind a kétszáz alkalmazottja valami meghatározó tisztelettel néz rá s valamennyi úgy szereti, mint a legközelebbi rokonát.

Megkérdezem, hogy a régi körmöcbányai pénzverő gépek itt vannak-e, de tagadó választ kapok.

Még egyszer visszamegyünk a terembe, ahol a magyar bankjegynyomógép áll, melyen Orell Füssliék a mi bankjegyeinket nyomatták. Kicsit melankólikusan nézem őket, aztán megkérem az igazgató urat, hogy formáság kedvéért, emlékképpen, nyomasson számomra néhány milliót. Beleegyezőleg mosolyog, de egy feltételt köt ki: hozzak számára Smith főbiztos és Bud pénzügyminiszter úrtól valami felhatalmazást. Meg fogom próbálni s remélem, nem ütközöm akadályokba, Grossmann úr kijelentette nekem, hogyha, az írást átadom neki, azonnal megindítja szá-

Magasnyomó gépterem

momra a villamos motort s körülbelül tíz perc múlva el leszek látva egy egész életre. Felteszem, hogy sem a főbiztos, sem a pénzügyminiszter nem fogják ezt a tízperces munkát sajnálni tőlem. Szomaházy István”

Ekkor már javában folytak a tárgyalások a Pénzjegynyomda megváltására mind a Kincstárral, mind az Orell Füsslivel. A Magyar Nemzeti Bank részéről Popovics Sándor elnök és Schober Béla vezérigazgató vezette a tárgyalásokat, míg a svájciak részéről Guhl úr, az Orell Füssli elnöke volt a fő-tárgyaló. Egyúttal a Magyar Nemzeti Bank tárgyalást folytatott a Pénzügyminisztériummal is, amely szerint a bankjegynyomda részvényeinek további 51 százalékát, amely a kincstár tulajdonához tartozik, szintén átveszi.

A tárgyalások hűsvét után fejeződtek be, a svájciak készséggel adták át a Magyar Nemzeti Banknak a pénzjegynyomda részvényeket (természetesen a megfelelő ellentételezés mellett). A tárgyalások menetéről a főtanácsi üléseken számoltak be. A részvények kivásárlásának egy „apró” akadálya volt: a Nemzeti Bank statútuma szerint a jegybank részvényeket nem vásárolhat. Ezt úgy oldották meg, hogy a részvénytársaságot felszámolták, majd másnap, mint a Magyar Nemzeti Bank egyik osztálya folytatta a munkát – természetesen ugyanabban az épületben, ugyanazokkal a munkásokkal. Grossmann Pált – a korábbi műszaki igazgatót – nevezték ki a nyomda élére. Erről így ír a *Budapesti Hírlap* 1925. május 28-án:

„A főtanács mai üléséről az alábbiakban számolunk be:

A Magyar Nemzeti Bank főtanácsa ma délután ülést tartott, amelyen a külföldön tartózkodó Popovics Sándor v. b. t. t. elnök helyett Papp Elek v. b. t. t. alelnök. elnökölt. A főtanács tagjai közül megjelentek: Hadik János gróf, Somssich László gróf Weis Fülöp. Madarassu-Beck Marcell báró. Végh Károly. Kornfeld Pál báró, Belatiny Artur. Meskó Pál és Schober Béla vezérigazgató.

Az elnök rövid megnyitó beszéde után Schober vezérigazgató terjesztette az ülés elé az elmúlt hónap üzletviteléről szóló jelentését. majd pedig a Bank által nyújtott hitelek igénybeviteléről és a Magyar Pénzjegynyomda R.-T. átvételére tett intézkedésekről számolt be. Erre vonatkozóan előadta hogy tegnap tartotta a Pénzjegynyomda utolsó közgyűlését, amelyen felszámolását kimondotta.

A Gazdasági, pénzügyi és tőzsdei kompasz 1925–26. 1. évfolyamában ez olvasható:

„Magyar Pénzjegynyomda Részvénytársaság (Felszámolás alatt), Budapest, V., Markó ucca 13.

Alakult: 1922. – A magyar kormány és az Art. Institut Orell Füssli Zürich alapítása.

Telefószám: 27–51. – **Sürgőnycím:** Bankpress.

A volt igazgatósági tagok: dr. Szalay László (alelnök), Antal László, Dréhr János, dr. Fattering Sándor, Fejér Vilmos, Guhl Oszkár, dr. Karrer Viktor, Kienast Ferenc, dr. Lázár Andor, dr. Márffy Albin (vezérigazgató), Róbert Emil. – **A volt ügyvezetőség: Vezérigazgató:** dr. Márffy Albin. **Műszaki igazgató:** Grossmann Pál. **Cégvezetőtitkár:** Dömötör Géza.

Alaptőke: 220,000.000 korona, mely 22.000 darab egyenként 10.000 korona névértékű részvényre oszlik. – A részvények 51%-a a magyar kormány, 49%-a pedig az Orell Füssli cég tulajdona volt, 1925 május 26-án az összes részvényeket megvette a Magyar Nemzeti Bank. **Utolsó rendes közgyűlés tartatott:** 1925 május 26-án.

A cégbíróságnál megtalálható: Cg. 18.928., 20.392. XCIX. kötet, 170. lapsz. számok alatt.

Az 1925 május 26-iki közgyűlésen, tekintettel arra, hogy a nyomdát megvette a Magyar Nemzeti Bank, a társaság felszámolását mondták ki. Mérlegszámla 1924 december 31-én.

Vagyon: Pénztár: 90,116.756. –

Ingatlan: 16.441,344.690. –

Berendezések és anyagok: 1.329,217.131. –

Gépek: 10 653,968.820. –

Adósok: 10.045,361.165. –

Összesen: 38.560,108.56\$ korona.

Teher: Részvénytőke: 220,000.000. –

Tartalékalap: 36.320. –

Karbantartási alap: 1.695,206.585. –

Hitelezők: 35.388,495.298. –

Fel nem vett osztalékok: 81,345.000. –

Egyenleg:

Nyereség: 1.138,742.679. –

Összesen: 38.560,108.563 korona.

Veszteség- és nyereségszámla.

Tartozik: Költségek: 7.931,567.147. –

Kamatok: 774,717.962. – Leírás: 1.563,731.993. –

Egyenleg: Nyereség: 1.138,742.679. –

Összesen: 11.408,759.822 korona.

Követel: Nyereségáthozat: 42,376.565. – Üzemi

bevétel: 11.364,796.588. – Házbér: 1,586.639. –

Összesen: 11.408,759.822 korona.”

Emlékbankjegy elő- és hátoldala. – Tervezte: Pálinkás György

A Pénzjegynyomda alapítása és működésének megindulása jól mutatja, miként válik egy összetett politikai és gazdasági döntéssor kézzelfogható valósággá. Az első részben bemutatott tárgyalások, szerződések és nemzetközi kényszerek a második rész eseményeiben nyertek gyakorlati értelmet: az épület felépítésében, az akkor igen korszerű gépek üzembe helyezésében, és az első már itthon előállított bankjegyek létrehozásában, kibocsátásában.

A Markó utcai nyomda nem csupán technikai értelemben jelentett előrelépést, hanem intézményi stabilitást is teremtett egy olyan időszakban, amikor a pénzügyi rendszer egészét bizonytalanság jellemezte. A hazai bankjeggyártás megindulása csökkentette, majd megszüntette a külföldi

függőséget, és egyúttal lehetőséget adott a szakmai tudás, a technológiai és az üzemszervezési tapasztalatok bővítésére, fokozatos felhalmozására.

A két rész együtt így nemcsak egy üzem története kezdetét rajzolja meg, hanem azt a folyamatot is, amelynek során az állami pénzkibocsátás gyakorlata teljes mértékben hazai intézményes keretek közé került. A Pénzjegynyomda megszületése ebben az értelemben nem egyszerű esemény, hanem hosszabb távú hatásokkal bíró mérföldkő volt: olyan alap, amelyre a későbbi évtizedek bankjeggyártása és pénzügyi infrastruktúrája is biztonsággal épülhetett.

A nyomda 2025-ben egy szép kiállítású albummal, valamint egy emlékbankjeggyel ünnepelte százéves fennállását.